

Den Hollantschen Icarvs

Hazart, Cornelius

T'Antwerpen, M. DC. LXIV.

Ghetuyghenissen der Oudt-vaderen, ende Catholijcke Leeraren, met de welcke Peenius pooght te bewijzen, dat den dienst der Enghelen van de kettters ghedreven is, en voortghebracht, maer van de oudtste ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71360](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71360)

Ghetuyghenissen der Oudt-vaderen ;
 ende Catholijcke Leeraren, met de
 welcke *Peenius* pooght te bewijfen,
 dat den dienst der Enghelen van de
 ketters ghedreven is, en voortghe-
 braecht, maer van de oudtste Lera-
 ren der primitive Kercke, is teghen
 ghestaen, ende verworpen.

Dit is noch het spottelijckste van al, dat *Peenius*
 hier wederom een sake gaet op-nemen, die
 ick teghen *Petrus Cabeljau*, in mijne *Aenmerckinghen*
 van pag. 73. tot 84. soo hebbe wederleydt, dat *Ca-
 beljau*, die noyt en heeft konnen verdedighen. Even
 wel komt *Peenius* hier noch eens te voorschijn ghe-
 streken, met sommighe de selve ghetuyghenissen van
Cabeljau, sonder eens een woordtte reppen van mij-
 ne wederlegghingen: Wat is dit anders als de pa-
 tientie van den leser misbruycken, ende willen met
 hartneckigheydt staende houden, 'tghene men voor
 de ooghe thoont valsch te zijn? Ick en kan, inder
 waerheydt my niet ghenoech verwonderen, hoe
 de Ghemeynte van *Partije*, haer met foodanigh en-
 kel praeten, laet pacyen. Wel nu dan *Peeni*, spreeckt
 noch eens op, ende herhaelt een sake, die nu alreede
 te niere ghedaen is.

Peenius pag. 140. *Irenaus* Lib 1. cap. 23. ghetuyght
 Dat de ketters ghebruyckt hebben de aenroepinghe der En-
 ghelen.

ghelen, ende Cap. 35. druckt hy uyt, de ghedaente der aenroepinghe; O Enghel ick bidde u.

Antw. Het eerste is leughen, het tweede is bedrog. Want Irenaus en seght niet Lib. I. cap. 23. dat de ketters ghebruyckt hebben de aenroepinghe der Enghelen: hy seght dat sy vele, en verscheyden ordens stelden van Enghelen, naer het ghetal van verscheyden hemelen; sonder te segghen dat-se de selve eerden, oft aenriepen; en gheïomen hy seyde dit, soo en kan dit even wel niet hinderen aen onsen Enghelen dienst: Want die Enghelen vande welcke Irenaus daer spreeckt, wierden van de ketters ghehouden voor Princen die de wereldt ghemaect hadden, ende alles hier ghestelt op der aerden: soo moesten sy dan voor foodanigh van de ketters aengheroepen, ende gheëert worden. Wat ghelijckenisse nu met desen dienst, ende den onsen?

Wat aengaet 't ghebedt, dat en raect dese eerste ketters niet, te weten de Saturnianen, maer andere ketters, de welke ghenoeemt worden van Irenaus, Cajanen, oft Carpocratiten; dit menghelt ghy al onder malkander; dat is het eerste bedrog: het tweede is, dat ghy de voornaemste woorden van Irenaus verswyghet, te weten, dat dese ketters, hare grouwelijckste wercken die sy bedreven, toechteven aen d'Enghelen, ende tot haer leyden, O Enghel: Ick misbruycke uwer werck: Ick volbrenghe uwer werckinge. Soo staeter in den druck van Ceulen An. 1596. maer in den druck van Basel Anno 1560. staet: O Enghel Ab. a. te. or. ende op den kant staet, tot noch toe en heeft men hier uyt jets connen trecken, te weten, wat dit te segghen is: In gheen van beyde de drucken en staeter: O Enghel ick bidde u. Hier hebt ghy dan een dobbel leughen, ende

ende een dobbel bedrogh. Siet hier van noch breeder in mijne *Aenmerckingen* teghen *Cabeljau* pag. 75.

Peenius *ibid.* *Irenaus* Lib. 2. *advers. Hareses* c. 57. seght: Men kan niet segghen het ghetal der ghenaden, welke de Kercke van Godt ontfanghende, alle daghe tot hulpe der Heydenen volbrenght, ende doet niet door aenroepinghe der Enghelen, noch door besweiringhen. &c.

Antw. *Irenaus* spreeckt hier niet van goede, maer van quade Enghelen, die vande *Simonianen*, *Marciten*, *Carpocratianen*, ende andere tot uytvoeren van hare tooverijen, ende verblindingen der ooghen, wierden aenroepen; daerom seght *Irenaus*: Indien dese ketters iedt doen, sy doen't door tooverije.

Peenius *ibid.* *Origenes* Lib. 5. *adversus Celsum* seght: Wy vinden dat de Enghelen somtijds Goden (*Elohim*) ghenaeemt worden vande *H. Schrift*, doch niet alsoo, dat ons belast werdt hen aen te bidden, oft met godlycke eere te dienen, hoe wel sy ons de gaven Godts toebrenghen.

Antw. Noyt en heeft eenigh Catholijck geleert, dat het ons belast is, de Enghelen te dienen, veel min met godlycke eere. Hier uyt en volght niet dat men haer niet dienen en MACH met mindere eere.

Peenius. Alle de beloften, seght *Origenes* voorder, alle begheerten, beden en danck-segghingen moeten gheschickte worden tot Godt den Heere aller dinghen, door den oppersten Priester het levende Woordt, ende Godt die meerder is, als de Enghelen.

Antw. Alsoo doen wy oock, want de ghebeden, die wy stieren tot de Enghelen, en zijn tot gheen ander eynde, als om dat sy voor ons souden bidden by Godt, ende hare ghebeden voeghen by d'onse, om te verkrijghen, 'ghene wy vrighen, ende dat door *Christum* den Opper-priester.

Peenius pag. 141. De selfde Origenes Lib. 8. contre Cels. Wy noemen, leydt hy, de Enghelen als gheluck salighe, den welcken van Godt bevolen zijn de nuttigheden, nochtans en gheven wy haer de eere niet, die Godt alleen toekomt, wy en offeren hen niet, &c.

Antw. Sulcks en heeft men oock noyt ghedaen inde Roomsche Kercke, soo komt se hier in wel over-een met de oude. Want de dienaren houden voor eere dat men op haer betrouwt, ende Godt gunt die eere welaen sijne vrienden inden hemel.

Peenius. Ibid. Het Concilium van Laodicea Can. 35. heeft, dat men niet behoort de Kercken Godts te verlaten, ende henen te gaen, ende de Enghelen te noemen, &c.

Antw. Hier gaet het spel noch eens aen; Peenius komt hier vechten met een rapier, dat ick over twee jaren hebbe in stucken ghebroken in mijne Aenmerckijnghen teghen Petrus Cabeljau van pag. 75. tot 79. gaet henen Peeni, en leeft dat, al hoe-wel ick niet en twijffele oft ghy hebt het ghelesen, maer die note is u veel te hart gheweest om te kraken.

Peenius ibid. Bellarmin. Lib. 1. de Beat. Sanct. c. 20. excipieert; dat het Concilium niet en veroordeelt allerley vereeringhe der Enghelen, maer die, de welke Godeeygen sijn.

Antw. Hy excipieert seer wel, want dat is 't, dat ick in't langh, ende breedt in mijne Aenmerckijnghen ghehoont hebbe.

Peenius. Wy en veroordeelen oock de vereeringhe der Enghelen niet, maer die eere, de welke Godt alleen toekomt, nu de religieuse aenbiddinghe komt Godt alleen toe.

Antw. Peenius seght het, dat de religieuse aenbiddinghe, in't ghemeyn ghesproken, Gode alleen toekomt: Wie isser soo stout die dit niet ghelooven en sal? want Peenius seght het, is dit niet ghenoegh; Peenius die

Wie wilt het soo hebben, oock sonder bewijfen? wie sal nu bewijfen durven vereyſchen? moet dan Peenius niet ghelooft worden op ſijn eyghen woordt? Hoe het zy, oft niet, ick ſal't even wel loochenen, dat de religieuſe aanbiddinghe, in't ghemeyn gheſproken, Gode alleen toekomt; ſoo ſal ick dan hier over bewijfen verwachten.

Peenius *ibid.* Bellarmin ſtaet toe, dat deſe Canon gheſtelt is teghen de Simonianen, de welcke ſeyden, dat Godt niet begrepen konde worden, maer door de Enghelen moeſte vertoent worden: Maer nu die van het Pauſdom leeren van ghelijcke, dat wy door de Heylighen, ende Enghelen als Middelaers, ende voorbidders ons een toegangh tot Godt, ende Chriſtum moeten bereyden.

Antw. O arm ghemeynte van Parijje, die ſoo ſchandelijck bedroghen wordt!

1. Bellarmyn ſeydt, dat die kettters *Sacrificien deden* aen de Engelen, ende dat ſy alſoo Godt wilden verſoent hebben. Dit heeft Peenius verſweghen: ende dit en hebben wy noyt gheleert, dat men de Enghelen mach *Sacrificien offeren*, om Godt te verſoenen.

2. Ick hebbe in mijne *Aenmerckinghen* ghehoont oyt *Oecumenius*, ende *Ioannes Chryſoſtomus*, dat die kettters leerden, dat men niet door *Chriſtum*, maer door de Enghelen alleen moeſt aengheleydt worden tot Godt. Dat en hebben wy mede noyt gheleert.

3. Peenius bedrieght, alshy dit al voor een dinghe neemt: *Met Godt verſoenen*, ende, *eenen toeganck bereyden tot de verſoeningge*; wie en ſiet niet dat hier een groot onderscheyt is.

4. Peenius lieghet, alshy ſeyt, dat wy moeten door de Enghelen eenen toegangh bereyden tot Godt.

Peenius pag. 142. *Athanaſius orat. 3. contra Arianos*

nos seght: De engel heeft niet toegelaten Ioannem in Apocal. hem willende aenbidden, seggende: Siet dat ghy niet en doet &c. Derhalven komt het Godt alleen toe aenghebeden te werden, nu de Enghelen sijn scephelen &c.

Antw. Nihil ad rem; want men spreeckt hier van godlijcke eere, te bewijzen aen scephelen. Dat en hebben wy noyt ghedaen.

Peenius. Ibid. De selve seght orat. 4. Dat noyt yemant soude ghebeden hebben te ontfanghen van Godt, ende den Enghelen, ofte van eenighe gheschapien dingen. &c.

Antw. Wat hier van is, hebben wy in't voorgaende ghehoort. Doch ghenomen Athanasius en wilde de Enghelen niet aengheroepen hebben nefsens Godt; hier mede en verbiedt hy haer niet te aenroepen onder Godt.

Peenius. Ibid. Chrysostomus Hom. 7. in 1. Coloss. seght: Daer sijn eenighe, de welcke segghen dat men niet behoort versoent te werden door Christum, en tot den Vader te gaen, maer door den Engelen.

Antw. Nihil ad rem: Want noyt en hebben wy sulcx gheleert.

Peenius. Ibid. Epiphanius Hæres. 79. contra Collyrid. seght: Godt wil niet dat de Engelen aengebeden worden, nochte de Enghelen en begripen sulck een verheerlijcheit der aenbiddinge.

Antw. Niet te propooste: Want Epiphanius spreeckt hier alleen van gheen godlijcke eere toe te draeghen aen de scephelen. Dit en hebben wy noyt ghedaen.

Peenius ibid. Hieronymus Epist ad Ripar. seght: Wy en aenbidden noch Enghelen, noch Artsengelen, noch Cherubim, noch Seraphim.

Antw. Verre buyten propoost; want ick hebbe boven

boven berhoont, dat Hieronymus hier spreekt van godlycke eere; daer ick oock samen overweghen hebbe de plaetse van Ambrosius in Coloss. die ghy hier mede stelt: 't selve is van alle de plaetsen die ghy voortbrenght uyt Augustino.

Wat aengaet de sprake van Theodoretus, gaet naer mijne aenmerckingen tegen Petrus Cabelsau, en leest daer pag. 83. 84. wat ick daer op legghe, en stelt uwe pennete werck om mijne bewijzen te wederleggen.

Peenius Dit is welck Theodoretus seght van de ghebeden-plaetsen, van S. Michael, seght Bellarmin kan twee sijn verstaen worden, op eene wijze dat hy wilde seggen, dat de ketters aldaer gebede-plaetsen voor S. Michael bouwden, op dat sy hem daer soude dienen naer de ketterij van Simon, hem offerende: op de andere wijze &c.

Antw. Wat seght ghy hier op.

Peenius Die ketters tegen welcken de Apostel disputteert en aenbaden de Engelen niet in de plaetse van Godt.

Antw. Irenaeus Seght dat sy haer hielden voor scheppers der werelt. Theophylactus, dat sy haer hielden voor de ghene, die ons taligh ghemaect hadden: Hoe kosten sy haer voor sulckx eeren, sonder aen haer godlycke eere te bewijzen?

Peenius. Die ketters, wilden dat sy haer door dienst der Engelen met den oppersten Godt souden versoenen.

Antw. Sy wilden dit, met aen haer Sacrificien te offeren, welcke Godt alleen toekomt, ende met verbodt van tot Christum te gaen, 't welck godloos is: leest hier wederom op, mijne Aenmerckingen.

Peenius Ibid. Theodoretus en schryft hen geensins toe, dat se met naeckte, en uytgedruckte woorden, Christum den Middelaer verworpen hebben.

Antwoord. Het Concilie van Laodicea, seght uytgedrucke

druckelijck dat sy Christum verlieten, op dit Concilie steunt Theodoretus. 2. Theophylactus seght, dat sy leerden onweerdigh te sijn aen de Majesteit vanden Sone Gods, door hem aengeleyt te worden. 3. Oecumenius seght, dat sy verboden toegangh te hebben tot Christum. 4. Chrysostramus seght, dat sy leerden, dat-men niet moest aengeleyt worden door Christum, jaec Paulus selve seght, dat sy het Hoofdziet en behielden, dat is, seght uwen Bybel, Christum, die het hoofd is van de Gemeente. Wat dunckt u nu? is dit niet Christum den Middelaer vervverpen? siet dit noch breeder nae, in mijne Aenmerckingen.

Ten anderen, hebt ghy noch eens gheloghen, wanneer ghy Theodoro toe-schrijft als of hy seyde, dat die ketters leerden de Enghelen te eeten, allen door offerbanden der gebeden; waer seght ghy dit?

Peenius. In wat sin Theodoretus schrijft dat de ghebede-plaetsen van S. Michael noch overigh waren, blijkt uyt de by gaende text: By hen-lieden, seght hy, zijn tot op desen dagh de ghebede-plaetsen van S. Michael te sien, in de welke, namentlijk sy als noch, haren dienst vanden Apostel veroordeelt, oeffenden.

Antw. Wat dit voor een dienst was, ende hoe verschillende van den onsen, blijkt uyt Hieronymus, ende Haymo by Bellarmin, uyt 't Concilie van Laodiceen, uyt Theodoretus, die hem op dit Concilie fondeert, uyt Theophylactus, Oecumenius, Chrysostramus, ende uyt Paulus selve, nu datelijck van my voorghesct.

Peenius. 'Tselde schrijft Theodoretus toe in Comp. Hæret. fabular. aen de Cajaniten, dat-se aenriepen den naem van eenigh Enghel.

Antw. Sult ghy dan noyt ghetrouwelijck de HH. Oudt-vaders voorstellen? ghy seght dat Theodoretus, seght, dat de Cajaniten den naem van eenigh Enghel

aenriepen; dat is recht, wilt ghy segghen, ghelijck de Papiſten doen, is't niet waer? daer-en-tuſſchen, de woorden van Theodoretus zijn deſe: *Als ſy doen 't ghe- ne verboden is, ſy aenroepen den naem van eenigen Enghel, namelijk als haer opofferende hare onmatigheydt, en dat doen ſyn alle ſoorte van onkuysheydt. Want ſy segghen, dat'er voor verſcheyden ſoorten van onſuyverheydt ſoo vele Enghelen in ghetal zijn, die door die wercken ghediend worden. Seght my nu eens, is dit het ſelve dat de Papiſten doen?*

Peenius. Remigius in Pſal. 96. ſeght: *Oock en mach- men gheenen Enghel aenbidden, &c.*

Antw. Remigius ſpreeckt van gheene godlijke eere aen de Enghelen te gheven, ghelijck blijkt uyt ſijne voorgaende woorden: *ſiet-ſe nae in Biblioth. PP. Tom. 9. p. 2.*

Peenius pag. 145. *Selfs vinden wy onder de Leeraers des Pauſdoms, die bekennen, dat-men de Engelen niet moet religieuſelijck aenroepen.*

Antw. Wie zijn die?

Peenius. Bellarmin. Lib. I. de Beatit. Sanct. cap. 14. §. Secundo dico.

Antw. Op die plaetſe leert Bellarmyn heel contra- rie, want hy ſeght: *'Ten volght niet dat wy qualijck doen, indien wy de Enghelen aenbidden, ende wy doen wel met haer t' aenbidden, &c.* Soo hebt ghy hier wederom gheloghen.

Peenius. *Indien de Enghelen niet Willen aenghebeden worden. ſoo en moeten-ſe wy oock niet aenbidden.*

Antw. Dat is een ander queſtie: de queſtie is hier alleen, ofc Bellarmyn ſeght, *dat-men de Enghelen niet moet religieuſelijck aenroepen*: Ick hebbe met ſijne ey- ghen woorden ghehoort dat hy contrarie ſeght.

Peenius. Hy voeght'er wel by: Nochtans volght niet dat wy qualyck doen, indien wy de Enghelen aenbidden, doch daer op is gheantwoordt hier voren Cap. 5.

Antw. Daer hebbe ick oock op uwe antwoorden voldaan.

Peenius. *Lib. ejusd. Cap. resp. ad 3. loc.* schrijft Bellarminus: den Apostel Coloss. 2. verdoemt de ketterije van Simon den Tooveraer, de welke de Platonsche naevolghende, gheleert heeft, dat men sommige Enghelen moest aenbidden als mindere goden, die de werelt ghemaect hebben, &c. Bellarmyn dan staet toe, dat vanden Apostel verdoemt wordt de vereeringhe der Enghelen, de welke Gode eyghen is. Maer de eere der religieuse aenbiddinghe is Gode eyghen. Ergo.

Antw. Dien Ergo, die ghy hier stelt, past hier soo veel als een tanghe op een vercken; wat wilt ghy hier mede besluyten? dat onsen dienst der Enghelen vanden Apostel verdoemt wordt? Soo moet ghy dan uwe redenkavelinghe aldus maken: Den Apostel verdoemt de ghene, die de Enghelen achtervolghden, met de eere die Gode alleen toekomt.

Maer de Papisten achtervolghen de Enghelen met eene eere die Gode alleen toekomt.

Ergo de Papisten worden vanden Apostel verdoemt.

Het eerste is waer, het tweede is valsch, soo is oock het consequens valsch.

Oft wilt ghy misschien, met dien Ergo, dit besluyt maken: Alle religieuse aenbiddinghe, is eene eere die Gode alleen toekomt.

De Papisten bewijzen aen de Enghelen eene religieuse aenbiddinghe, Ergo de Papisten bewijzen aen de Enghelen een eere die Gode alleen toekomt.

Nu loochene ick uwe eerste voorstellinghe. Pro-
beert se.

Peenius.

Peenius. Bellarmyn staet oock toe, dat de ghene, welckeden Apostel aldaer veroordeelt, de Enghelen niet ghe-eert hebben in plaetse van den Oppersten Godt, maer als eenighe mindere Goden, door welcke den Oppersten Godt moest versoent worden: maer het selfde doen die van het Pausdom.

Antw. Dat is gheloghen, dat de Papisten het selfde doen.

Peenius. Sy aenroepen de Enghelen, ende Heylighen als Middelaers, ende voorbidders.

Antw. Dat is waer, namelijk als Middelaers, oneyghentlijk sprekende.

Peenius. Soo behoort oock tot hen de Apostolische Waerschouwinghe.

Antw. Ick loochene die consequentie; want wy en aenroepen de Enghelen, noch als makers der wereldt, noch als saligh-makers, noch als mindere Goden, noch met Sacrificien, noch met het verstoeten van Christus, twelck, die kettters, al-te-mael deden.

Peenius. Ten is niet waerschijnelyck, noch het en can niet bewesen worden uyt Epiphanio, Theodoretto, ende anderen, dese ketterije beschryvende, dat die kettters, teghen welcke den Apostel aldaer handelt, met uytgedruckte woorden Christum ghebeelyck verwierpen, andersins en soudensy gheen Christenen meer gheweest zijn. Maer sy hebben Christum den Middelaer willen byroeghen andere middelaers, te weten, de heylighe Enghelen.

Antw. Dit is wederom gheloghen: want Theophylactus seght, dat sy onweerdigh hielden voor de Majesteit vanden Sone Godts, door hem aengheleydt te worden tot den Vader.

Oecumenius seght, dat sy verboden toegangh te hebben tot Christum.

Chry-

Chryfoftomus feght, dat fy leerden, dat-men tot den Vader moest aengheleydt worden door de Enghelen, ende niet door Christum.

Het Concilie van Laodicea leght, dat fy Christum verlieten. Den H. Paulus feght, dat fy het Hoofst, dat is, Christum, niet en behielden.

Wat feght ghy nu Peeni? zijn dit gheene overtuighende bewijfen, dat-se Christum verwierpen als Middelaer? daerom nochtans en lieten fy den naem niet te voeren van Christenen, om dat fy even wel gheloofden, dat hy den Sone Godts was, maer niet onsen Middelaer, om dat fy dit onweerdigh hiolden voor sijne Majesteit.

. Peenius. pag. 146. Bellarmin. *ibid.* Staet toe, dat die Canon 35. van het Concilium van Laodicea reghen de Simonianen ghestelt is, de welke seyden, dat Godt niet konde begrepen worden, maer door de Enghelen moeste verfoent worden.

Antw. Waerom verfwijght ghy de voorgaende woorden van Bellarmin, te weten, dat-se tot dien eynde Sacrificien deden aen de Enghelen? Wat is uw' besluyt nu?

Peenius. Maer die van het Pausdom leeren het selfde, dat vvy ons eenen toegangh moeten maken tot Godt, ende tot Christum door de Enghelen, en door de Heylighen als Middelaers, ende voorbidders.

Antw. Maer die van't Pausdom en leeren niet, datmen haet daerom magh vereeren met Sacrificien, noch veel min haer houden voor mindere Goden, noch oock dat men daerom moet Christum stooten byt sijn Middelaers-ampt, &c. Ergo die van het Pausdom en leeren het selfde niet met die ketters. Jae self sy en leeren niet dat met Godt door de Enghelen

len kunnen verfoent worden, ten zy door onsen Heere Iesum Christum. Heel contrarie aen die kettters.

Peenius. *Wi dat selfde Synode van Laodicea is bekent, en wordt van Theodoretus in Coloß. 2. herhaelt, dat de Simonianen, altaren, en ghebede-plaetsen ter eeren vande Enghelen ghebouwt hebben: En die van't Pausdom van ghelijcke maken altaren, en tempelen ter eeren van de Enghelen, en Heylighen.*

Antw. Die van't Pausdom 1. en maken gheens altaren ter eeren van de Enghelen, oft Heylighen, om op de selve aen haer Sacrificie te offeren, ghelijck die kettters deden. 2. Sy bouwen hare Kercken aen Godt, ter eeren vande Heylighen, maer niet aen de Heylighen, ter eere Godts: soo wy boven oock hebben ghesien uyt *Durandus*.

Ghetuygenissen der Catholijcke Leeraren, die *Peenius* voorstelt, om te thoonen, dat de aenroepinghe der Heylighen niet bevolen en is.

HOe dat *Peenius* voorgaet, hoe hy sich meer stelt tot spot; want wie hoorde sijn leven, datmen jet sal bewijfen, het ghene dat met vollen monde, ende met handen, ende voeten van ons toeghestemt, en toeghestaen wordt. Wy segghen dan noch eens, dat de aenroepinghe der Heylighen niet bevolen en is: Derhalven wy segghen, dat-se niet noodigh en is ter saligheydt. Wat dan? dat-se prijsbaer is, ende gheorloft, ende voor sulcks uytghedruckt wordt

op